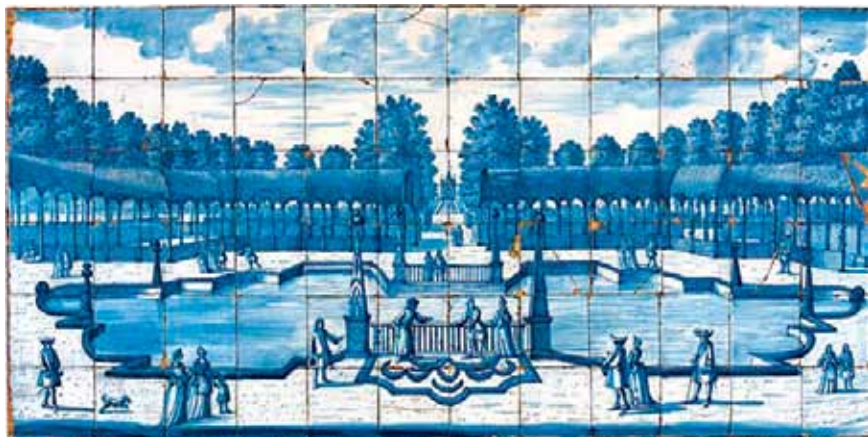

1 Tegeltabelau met het park van Ouderhoek aan de Vecht, naar een prent van Isaac de Moucheron.

thema
verzamen

Buitenplaatsen op servies

Buitenplaatsverzamelingen zijn er in boekencollecties, schilderijen, prenten en maquettes. In dit themajaar van de Historische Buitenplaats waren zij op diverse exposities te zien. Een bijzondere manier om buitenplaatsen en buitenleven af te beelden, is op porselein en ander keramiek. Dit werd aansprekend tentoongesteld in het keramiekmuseum Prinsessehof te Leeuwarden.

Tekst - Korneel Aschman
Fotografie - Collectie Museum Rotterdam; Collectie Rijksmuseum, Amsterdam; Collectie Ridderhofstad Gunterstein, Breukelen (foto's auteur)

De buitenplaatsen die op voorwerpen zichtbaar waren, zijn overigens vaak ontsproten aan de fantasie van de kunstenaar. Afbeeldingen naar de werkelijkheid zijn niet algemeen. Vaker bestaat de decoratie uit landschappen of botanische motieven. Een bestaande parkaanleg is helemaal zelden op serviesstukken weergegeven. Wel werden bijvoorbeeld prenten van Daniël Stoopendaal en Isaac de Moucheron (afb. 1) gebruikt voor grote tegeltabelaus.

Verspreid

Van een compleet servies waarop buitens 'naar het leven' zijn afgebeeld, zijn slechts enkele voorbeelden bekend. Daarnaast hebben veel buitenplaatsen een serviesstuk waarop het huis en een deel van de omgeving is weergegeven. Vaak zijn deze stukken gedecoreerd in opdracht van of door de eigenaars zelf, ter gelegenheid van een bijzondere gebeurtenis.

8 Kop en schotel met tuingebouw in de parkaanleg. 9 Kop met buitenplaats Rupelmonde.

Het bekendste servies met buitenplaatsen is het circa 400-delig servies dat stadhouder Willem V rond 1773 ten geschenke kreeg van de VOC. Op elk stuk is een Nederlands of Nederlands-Indisch dorp, stad, kasteel of buitenplaats afgebeeld. De stadhouder nam bij zijn vlucht naar Engeland in 1795 het servies mee. Nadien werd het verkocht en raakte verspreid. Ruim een derde ervan bevindt zich op Het Loo. Enkele stukken bevinden zich in het Rijksmuseum (afb. 2 en 3). De afbeeldingen werden vervaardigd naar bestaande prenten van onder meer De Beijer, De Leth en Rach (Indische prenten). Op slechts enkele borden zijn parken afgebeeld, zoals van Elswout en van Buitenzorg. Een ander servies, uit circa 1820, bevindt zich in de collectie van Museum Rotterdam. Het is een grotendeels verguld theeservies, waarop naast stadsgezichten ook buitenhuizen als Rupelmonde en Trompenburg zijn afgebeeld (afb. 4). Bestaande topografische prenten werden vaker gebruikt als voorbeeld, zoals op de terrine van Loosdrechts porselein uit circa 1770 met afbeeldingen naar Abraham Rademaker (afb. 5).

Unica's

Bijzonder in dit genre zijn de unica's van buitenplaatsen. De meeste buitens hebben een

serviesstuk met afbeelding van het huis en naaste omgeving. Zo bezit Ridderhofstad Gunterstein onder meer een porseleinen rookstel dat bestaat uit een bord, schaal, sigaretten- en sigarenhouder. Het werd beschilderd door drie dochters Willink van Collen ter ere van hun vaders verjaardag in 1871 (afb. 6). Deze dochters kregen tekenles van P.J. Lutgers en mogelijk heeft hij geholpen bij de decoratie. In de collectie bevinden zich ook kop en schotel, met op de schotel afbeeldingen van een obelisk en een tuingebouwtje uit het park van Gunterstein (afb. 7). Eén van weinige objecten waarop meer van een parkaanleg zichtbaar is, bevindt zich eveneens op Gunterstein; op een kopje staat een fraaie afbeelding van een 'tuinkapel' met aangebouwde serre, daaromheen zijn gazons en wandelpaden zichtbaar (afb. 8). De schotel vermeldt 'souvenir du 2 mai 1871'. Dat afbeeldingen vaker werden gebruikt, bleek bij mijn bezoek aan Gunterstein; op een kopje staat een naïeve afbeelding van Rupelmonde, die in fijnere versie voorkomt op het 'Rotterdamse' servies (afb. 9).

Sommige persoonlijke stukken, zoals de bovenstaande, overleefden de tijd. Andere stukken gingen verloren. Zo werd in de jaren zeventig bij een opgraving rond het in 1900 gesloopte kasteel IJsselmonde, de scherf gevonden van een theekopje met afbeelding van deze buitenplaats. De onderdelen van de verdeeld geraakte serviezen worden ook nu nog verzameld; bij het schrijven van dit artikel stuitte ik op de weblog van Marcel van Ool, waar hij zijn zoektocht naar het porselein met Elswout beschrijft.

Bronnen: Huys Janssen, P., red., Wonen in Arcadië, Waanders, Zwolle 1998. www.buitenplaatsen.wordpress.com (weblog van Marcel van Ool). www.cascade1987.nl.

2 Bord van het servies voor Willem V, Huis ter Meer te Maarsse.

3 Bord van het servies voor Willem V, buitenhuis van de Gouverneur Generaal bij Jakarta.

4 Theekopje met buitenplaats Trompenburg.

5 Terrine met afbeeldingen naar A. Rademaker.

6 Rookstel met Gunterstein, tuingebouw, Oudaen en onbekend buitenhuis.

7 Schotel met afbeeldingen van twee tuinornamenten.